

Список використаних джерел

1. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. Акад. держ. Упр. При Президентіві України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. Т. 3 : Історія державного управління / наук.-ред. колегія : А. М. Михненко (співголова), М. М. Білинська (співголова) та ін. – 2011. – 788 с.
2. Патріотизм // Вікіпедія – вільна енциклопедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC>
3. Енциклопедія політичної думки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovopectia.org.ua/40/53407/261250.html>
4. Академічний тлумачний словник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/patriotyzm>
5. Енциклопедичний словник Брокгауза і Ефрона. – Режим доступу: <http://bibliograph.com.ua/bep/96.htm>

Шпітун І.І.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТАТУСУ ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ: ВИГЛЯД КРІЗЬ «ВІКНО ОВЕРТОНА»

Як відомо, «вікном Овертона» (або «вікном дискурсу») прийнято називати концептуальну модель, яка унаочнює межі припустимого спектру думок, що містяться в публічних висловленнях. Для оцінки ідей запропонована шкала: немислимі, радикальні, прийнятні, раціональні, стандартні, діюча норма. Очевидно, що наведена градація може бути застосована як для укладання «синхронного плану» уявлень, вируючих у дискурсі, так і в діахронічному вимірі, при просуванні певної ідеї чи дослідженні її еволюції. Оскільки переважна більшість елементів дискурсу посідає проміжне місце між ідеями і явищами реальності, виникає спокуса відстежити, як саме реалізується трикутник «ідея-слово-явище (процес)». Наприклад, стосовно словосполучення «статус публічного службовця».

«Публічна служба» – відносно нове поняття, яке досить активно циркулює в сегменті наукового дискурсу, пов'язаного із публічним/державним управлінням. Воно вже потрапило до тезаурусу нормативних документів, але ще не стало таким звичним, як «державна служба». Динамізм, властивий поширенню терміна «публічна служба», дозволяє сподіватися виявити рух деякої ідеї.

Багатозначне поняття «статус», при всій різноманітності дефініцій та апікацій, обумовлених сферами використання, утримує конвенціональний за походженням зміст. «Стан», «становище», «місце» – ці та інші синоніми, через які розкривається «статус», відображають деяку відносність, яка долається домовленістю: явною, мовчазною, чи сформульованою на мові мета-комунікації. Оскільки як «статус публічного службовця», так і «публічна служба» належать до вібруючого дискурсивного поля, є сенс поглянути на них крізь «вікно Овертона», приклавши до них вищезгадану шкалу, щоб спробувати збагнути долю сутностей, означених цими термінами. Очевидно, пошук доцільно поєднати із розглядом

динаміки обсягу поняття «державна служба», якнайтісніше пов'язаного із службою «публічною». + місцеве самоврядування

Говорячи про статус публічного службовця, слід пам'ятати про два аспекти статусу: статус, який приписується (аскриптивний), і статус, який досягається. Статус особи визначається статусом соціальної групи, до якої особа належить, і теж має два аспекти: аскриптивний і здобутий. Особливістю «приписуваного» статусу публічної служби є відображення не стільки в суспільних уявленнях, очікуваннях, міфах тощо, скільки у науковому дискурсі та правничій термінології. Зауважимо, що значною мірою аскриптивний статус публічної служби збігається (і визначається) статусом «державної служби». Говорячи ж про «здобутий» статус, варто абстрагуватися від загальноприйнятого уявлення про «здобутки» і «досягнення», зосередившись на розгляді відносного збільшення чи зменшення обсягу цього поняття.

Можна сказати, що протягом останніх 10-12 років термін «публічна служба» перемістився з периферії «вікна дискурсу», від значення «немислиме», до самого центру, в зону «діюча норма», блискавично минувши інші можливі стадії. Щоправда, сказане стосується офіційного дискурсу і писемного мовлення. Повсякденна мова ще не сприйняла неофіта: теле- та радіожурналісти говорять про «чиновників», «посадовців», навіть «урядників» (!), для яких у пересічних громадян є універсальне «вони».

В ході декількох групових діагностичних поверхових м'яких інтерв'ю, проведених у жовтні 2018 року в межах НДР з теми «Трансформація статусу посадової особи місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні» було виявлено, що навіть державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування з настороженістю і недовірою ставляться до терміна «публічна служба», який теоретично охоплює сфери їх діяльності. Щодо громадян, то, за спостереженням учасників інтерв'ю, для більшості міських жителів службовці міських (чи районних у місті) рад є «державними службовцями», для членів сільських чи селищних громад представники найближчого немісцевого «начальства» іменуються туманним «із адміністрації» – незалежно від того, в «офісі» ОТГ чи районному органі влади працює людина, а деякі посади, з якими громадянам доводиться контактувати щоденно-безпосередньо, ототожнюються із власним ім'ям посадової особи: «Петрович», «Ніна», «Марія Степанівна». Складна конструкція «посадова особа місцевого самоврядування» за роки у масовій свідомості не прижилася – через громіздкість, а можливо, через безоб'єктність для предметно-конкретного мислення.

«М'якість» інтерв'ю дозволяє не менш м'яко висловити припущення, що масова свідомість, персоніфікуючи одні посади і закидаючи в туманно-абстрактні сфери інші, сприймає деяку ідею, провідником якої виступає дискурс. Суть її – у віддаленні «влади центру» від громадян. На перший погляд – нічого дивного: за багато років ужитку «децентралізація» розширила своє «вікно Овертона» до масштабів «воріт». Однак сумнівно, щоб децентралізація відбувалася виключно заради неї самої або на угоду якійсь групі. Очевидно, існує деякий об'єктивний процес, що проявляється в різного роду децентралізаціях, укрупненнях та «розширеннях меж» (чим, на жаль, як часто буває в людській історії, користаються

спритні ділки). Розкриття його дає шанс поберегти сили і спрямувати суспільну енергію на необхідне, а не ілюзорно-привабливе.

Можливо, картина того, що відбувається, матиме чіткіші обриси, якщо ми розглянемо кризь «вікно Овертона» спряжене поняття «державна служба». Одразу впадає в око зменшення зони «діюча норма»: з неї вислизає дедалі більше соціальних форм. Зростає число установ, організацій та інститутів, працівники яких не пов'язані з державою особливим відношенням державної служби. Якщо говорити про світові тенденції, можна сказати, що державна служба «випадає» із немислимих (за вищезгаданою шкалою) сфер: існують приватні в'язниці, приватні військові компанії, приватне управління митними терміналами тощо. Україна перебуває у світовому тренді: запроваджено інститут приватних судових виконавців, підприємці-митні брокери давно вже перебрали на себе значну частку взаємодії учасників ЗЕД і держави, охорона і розшук, які в традиційному уявленні належать до прерогативи державних служб, теж інтенсивно освоюються приватниками. Дедалі більше функцій, що виконувалися «службами» – як установами – відходять до підприємств (поки що державних): метрологія, стандартизація, сертифікація продукції, технічного регулювання виробничих процесів, якості систем управління тощо. Змінюється формат представництва ЦОВВ на місцевому рівні: відбулася знакова за характером ліквідація обласних відділень НБУ, обласні управління ряду структур перезасновуються без утворення юридичної особи, так, щоб їх легко було ліквідувати. На рівні адміністративного району присутність держави теж зменшується: у 2019 році почнеться процес розширення меж деяких районів, що приведе до скорочення у 5 разів кількості районів і, відповідно, райдержадміністрацій. Мимоволі виникає аналогія із квітучою рослиною, яка зненацька почала позбуватися живлячих коренів...

Паралельно з децентралізацією в одних сферах, у суміжних відбувається «посилення» центру, але це посилення на практиці здебільшого виглядає декларативним, оскільки персонал центральних органів влади теж підпадає під постійні реорганізації-скорочення, а зростаючі обсяги завдань і проблем потопають у традиційному бюрократизмі, нині парадоксальним чином підкріпленому ІТ-засобами. Крім того, центр і крайню периферію споріднює соромливо замовчуване явище «приватизації посад», приховане корупційними об'єктами і навіть усадковуванням. Можна говорити про невідповідність чи неузгодженість темпів згаданих вище процесів, їх своєчасність чи несвоечасність, готовність чи неготовність органів влади до таких змін, необхідність впровадження «нових прогресивних технологій», однак ці та подібні міркування не повинні заступити широкий глобальний за суттю процес: зменшення держави. Не «відмирання», на яке сподівалися марксиста, а зменшення, переформатування, тимчасовий відступ. Відмиратиме не держава, а лише її форма зразка XVIII-XIX століття. Згідно відомої з діалектики моделі «розвитку по спіралі» інститут держави зараз перебуває на «витку», спрямованому від форм, властивих тотальному одержавленню до спрощених, полегшених структур. Невдовзі ми спостерігатимемо розквіт приватно-державної взаємодії, поширення всіх форм аутсорсингу, загалом, наповнення новим змістом давно забутих форм взаємодії держави і громадянина (патенти на посади,

контрактна форма найму тощо). Висхідний цей виток, чи ні, покаже час, адже траєкторія розвитку – явище непередбачуване.

З публічної служби, яка має пережити нетривалий період охоплення на виборних засадах більшості владних інституцій, державних і самоврядних, рано чи пізно виділиться служба, так би мовити, непублічна. Як і її попередниця зразка XIX-XX століття, нова держслужба теж нагадуватиме армію, але вже сучасну. Її відрізнятиме вузька спеціалізація, нечисленний склад, високий професіоналізм, здатність діяти швидко і наносити «точкові удари»: загалом, омріяна ліберальними інтелектуалами структура типу «ad hoc», але із прагматичними контрольно-каральними функціями.

У наведеній перспективі «набутий» аспект статусу публічного службовця визначатиметься мірою ширості і правдивості, яка буде властива дискурсу, зверненому до громадян України. При віддаленні (і ослабленні) владно-державного центру місцеві структури публічної влади опиняться наодинці з дезінтегрованим дезорієнтованим населенням, яке прийнято пафосно іменувати «громадянське суспільство». Фальшиві обіцянки, дешевий популізм і вибіркова дистрибуція обмежених ресурсів дозволять короткочасно втриматися на посадах особам, чий набутий статус визначатиметься споживацьким ставленням із «дулею в кишені». Якщо ж замість залякування, впровадження тривожності і поширення напівправди нинішні публічні речники: представники наукової спільноти, медіа, органів влади, майстри культури і партійні пропагандисти почнуть говорити правду, має шанс здорова самоорганізація населення, висунення і самовисування достойних і авторитетних «слуг народу». Почати варто з простого: 1) не говорити, що життя стане легким і простим, якщо ...; 2) визнати, що кожен може помилятися; 3) знайти сили щиро вибачитися і попросити про допомогу.

Щербак В.М.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКА ДЕРЖАВНОГО ОРГАНУ В ГАЛУЗІ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ

Нова редакція Закону України «Про державну службу» [1] закріплює компетентнісний підхід в якості основи формування та розвитку кадрового потенціалу державної служби в Україні. Реалізація цього підходу дозволяє підвищити ефективність та результативність надання адміністративних послуг органами державної влади.

Згідно із Законом, професійна компетентність - це здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку [1]. Таке розуміння професійної компетентності спирається на особистісно – діяльнісний підхід, згідно з яким риси особи виявляються перш за все через особливості її професійної діяльності.